[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

ارزیابی میزان رضایتمندی ساکنین روستای سرند از مساکن احداثی بعد از زلزله

شهین فرخی *، مینو قره بگلو **، محمد تقی پیربابایی ***، رحمت محمدزاده ****

تاریخ دریافت مقاله: 1394/12/13
تاریخ پذیرش مقاله: 1395/10/22

چکیده

روستای سرند از توابع شهرستان هریس در زلزله سال 1391 صد در صد تخریب و سپس بازسازی مساکن این روستا آغاز گردید. مقاله حاضر، درصدد ارزیابی میزان رضایت ساکنین این روستا از مساکن احداثی بعد از زلزله و ارائه راهبرد و راهکارهایی در راستای بهبود کیفی و ساختاری متناسب با آن می‌باشد. می‌توان گفت تأمین مسکن مناسب روستایی بعد از زلزله با هدف کیفیت مطلوب‌تر به مؤلفه‌هایی در سه بعد کلان (روستا و محیط آن)، میانه (واحدهای همسایگی) و خرد (واحد مسکونی) بستگی دارد، ولی در بازسازی روستای سرند هیچ اقدامی در مقیاس کلان و میانه انجام نگرفته و تنها بعد خرد، مسئله اساسی طراحی بوده است. این مقاله نیز با علم به این موضوع که تمامی سطوح فوق در بحث رضایت از مسکن روستایی تأثیرگذار است، تمرکز اصلی را بر مقیاس خرد دارد که شامل شاخصه‌های کالبدی- عملکردی، اجتماعی- فرهنگی، فنی- زیست محیطی، اقتصادی و بصری- ادراکی می‌باشد.

این تحقیق به روش پیمایشی بوده و جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از طریق مشاهده، پرسشنامه، مصاحبه و در قسمتی نیز بر اساس برداشت‌های محلی صورت گرفته و معیارهای مورد ارزیابی به‌وسیله طیف لیکرت ارزیابی شده است. نتایج حاصل نشان می‌دهد روستاییان در ساخت و سازهای جدید بعد از زلزله، به‌طور کلی از مؤلفه‌های کالبدی و عملکردی در مقیاس داخل بنا (عوامل محاطی) با امتیاز کل 20 از 60، مؤلفه‌های کالبدی و عملکردی در مقیاس خارج بنا (عوامل محیطی) با امتیاز کل 23 از 55، مؤلفه اقتصادی با امتیاز کل 26 از 60 و مؤلفه ادارکی-بصری با امتیاز کل 25 از 65 رضایت ناچیزی دارند. همچنین از مؤلفه‌های اجتماعی-فرهنگی با امتیاز کل 31 از 55 و فنی و زیست محیطی با امتیاز کل 35 از 60 رضایت متوسطی دارند. بدین جهت راهکارهایی جهت بهبود مشکلات موجود از طریق مصاحبه عمیق با ساکنان روستا استخراج و سپس با تحلیل محتوا براساس شاخص‌های این تحقیق سازماندهی و ارائه گردیدند.

واژگان کلیدی: زلزله، مسکن روستایی، رضایت مندی روستاییان، روستای سرند.

* دانشجوی دکترای معماری اسلامی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ایران.
** دانشیار دانشگاه هنر اسلامی تبریز، دانشکده معماری و شهرسازی، تبریز، ایران.M.gharehbaglou@tabriziau.ac.ir
*** دانشیار دانشگاه هنر اسلامی تبریز، دانشکده معماری و شهرسازی، تبریز، ایران.
**** دانشیار دانشگاه تبریز، دانشکده عمران، تبریز، ایران.

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد نگارنده اول تحت عنوان «طراحی الگویی مناسب جهت اسکان دائم بعد از زلزله با رویکرد توسعه پایدار (نمونه موردی: روستای سرند)» است که به راهنمایی دکتر مینو قره بگلو و دکتر محمد تقی پیربابایی و مشاوره دکتر رحمت محمدزاده در دانشگاه هنر اسلامی تبریز صورت گرفته است.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

مقدمه

یکی از مهم ترین و بارزترین پیامدهای زلزله، ویرانی مناطق مسکونی و بی‌خانمان شدن ساکنان آن است که تأثیرات مختلفی بر مردم سانحه دیده می‌گذارد. این تأثیرات از یک سو از عدم وجود مکانی جهت آسایش و استراحت و در امان ماندن از شرایط خاص جوی و از سوی دیگر از عدم احساس امنیت و کم رنگ نشدن سانحه در نظر بازماندگان، ناشی می‌شود.

این مطالعه از آن جهت در منطقه روستایی حایز اهمیت است که بیشتر مساکن جدیدی که بعد از زلزله برای روستاییان طراحی می‌شود، باوجود برخورداری از برخی ارزش‌های ممکن، به‌دلیل بی‌توجهی نسبت به مفهوم مسکن در منطقه روستایی در تقابل با زندگی و محیط اطراف قرار گرفته و در حالت مطلوب نیز نقایص و کاستی‌های زیادی دارند. بنابراین ضروری است در بازسازی‌های بعد از زلزله به اصول طراحی مسکن روستایی و الگوهای بومی و محلی و نیازهای جدید آنان توجه خاص گردد. در غیر اینصورت ساخت و سازها با تقابل با زندگی و محیط، صدمات اجتماعی، کالبدی و فنی و زیست محیطی به بار خواهد آورد.

در سال 1391 زلزله‌ای نه چندان مهیب (6/2 ریشتر) منطقه ورزقان، اهر و هریس، 410 روستا را دچار تخریب نمود و 49 روستا را به‌طور کامل از بین برد. روستای سرند یکی از روستاهایی است که به‌صورت صددرصد تخریب شد. علاوه بر تلفات جسمی، روحی و مالی، تعداد زیادی از مساکن روستایی نابود شد. در مرحله بازسازی، کمی بعد از تأمین مسکن موقت، ساخت مساکن روستایی آغاز گردید و تهیه دستورالعمل‌ها، نقشه‌ها و جزئیات معماری برخی از اقدامات انجام شده در این حوزه می‌باشد. خانه‌های احداث شده برای هر خانوار در حدود 60 متر مربع می‌باشد که در بعضی موارد به‌صورت کامل توسط سازمان مربوطه و در بعضی موارد دیگر ساخت داخل توسط خود مردم انجام گرفته است.

تحقیق حاضر درصدد پاسخگویی به این سؤال اساسی است که میزان رضایتمندی ساکنین روستای سرند از مساکن احداثی بعد از زلزله از جنبه کالبدی-عملکردی، اجتماعی-فرهنگی، فنی-زیست محیطی، اقتصادی و ادراکی-بصری تا چه میزان می‌باشد؟

مبانی نظری و سابقه تحقیق

مطالب مربوط به این قسمت مشتمل بر بحث‌های مربوط به روستا، مسکن روستایی، عوامل مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی و پیشینه تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

روستا: محیط روستا به‌عنوان یک «کل» مستقلی است که از مجموع مساکن، محلات، مزارع، باغ‌ها و پوشش اطراف آن تشکیل شده است، چیزی که به ندرت در وقوع زلزله به مفهوم و طراحی آن توجه می‌شود. تأمین مسکن مناسب روستایی بعد از زلزله نیز با هدف کیفیت مطلوب‌تر، به مؤلفه‌هایی در قالب سه بعد کلان (روستا و محیط آن)، میانه (واحدهای همسایگی) و خرد (واحد مسکونی) بستگی دارد. بعد کلان، مؤلفه‌های زیست محیطی، بافت، سازمندی، توازن و هماهنگی و برقراری مقیاس انسانی، مکان یابی و غیره؛ بعد میانه، ارتباط با همسایگان، سلسله مراتب در سازماندهی و استقرار مکانی در مقیاس محله و بعد خرد، مسکن روستایی را شامل می‌شود. در بازسازی بعد از زلزله روستای سرند هیچ اقدامی در بعد کلان و میانه این روستا انجام نگرفته و صرف توجه به بعد خرد به‌عنوان مسئله اساسی بازسازی مطرح بوده است، بدین سبب این مقاله نیز با علم به این موضوع که تمامی سطوح فوق در بحث رضایت از مسکن روستایی تأثیرگذار است،

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

تمرکز اصلی را بر تنها بعد بازسازی شده یعنی مقیاس خرد (مسکن روستایی) داشته است.

مسکن روستایی: خانه روستایی مکان بسیاری از فعالیت‌های معیشتی صاحبخانه است. از این‌رو، خانه روستایی فضایی است متشکل از حضور همه جانبه انسان روستایی در مکانی که برای زندگی انتخاب کرده است. این حضور تمامی ابعاد زندگی مادی، معنوی، فردی و اجتماعی او را در بر می‌گیرد (تسنیمی و دیگران، 1389: 25). در روستاها تفکیک معناداری بین فضاهای سکونت انسان و فضاهای مرتبط با فعالیت‌های دیگر او که در یک قطعه تفکیکی مستقر هستند، ایجاد نمی‌شود (دفتر برنامه‌ریزی و هماهنگی طرح‌ها، 1387: 127). معماری مسکن روستایی ایران به‌لحاظ ماهیت کارکردی و پاسخگویی به نیازهای انسانی، فعالیت‌های مردمی، عناصر تولیدی و محیط زیست، مجموعه‌ای همگن و متشکل با هویت کالبدی خاص را تشکیل می‌دهد که تجلی‌کننده ارتباطات و کارکرد فضاهاست. این هویت از نفس سکونت و شیوه زیست در روستا نشأت می‌گیرد (ویسی، 1387: 29). با این وجود با وقوع سوانحی از جمله زلزله، زندگی به ظاهر ساده خانوارهای روستایی به‌هم می‌ریزد. بازسازی خانه‌های روستایی پس از سانحه با دو بعد متضاد روبرو است: سکون و آرامش خانه‌ای روستایی و شتاب و سرعت بازسازی (گرکانی، 1392: 49). ضرورت عمل فوری و اضطراری در دوره زمانی بلند مدت و زمانی که حجم تلفات و ویرانی‌ها در مقیاس وسیع اتفاق می‌افتد، مسئله بازسازی مسکن پس از سانحه را بسیار پر اهمیت می‌سازد.

عوامل مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی: رضایت از محل سکونت معادل حس رضایتی است که فرد یا عضوی از یک خانواده از مسکن فعلی خود درک و یا تجربه می‌کند. به‌لحاظ مفهومی، نداشتن شکایت یا بیان اینکه فرد مسکن خود را دوست دارد، رضایت از مسکن تلقی می‌شود. بهبود مسکن روستایی می‌تواند شرایط زیستی ساکنان مناطق روستایی را ارتقاء ببخشد (عظیمی و فاروقی، 1394: 83-84). شناسایی عوامل مؤثر در میزان رضایت و نارضایتی سکونتی ساکنان، می‌تواند در جهت تحلیل وضع موجود سکونتی، تصمیمات آینده به‌منظور ارتقای سطح کیفی محدوده‌های سکونتی افراد و جلوگیری از تکرار نواقص در سایر مکان‌ها مؤثر واقع گردد.

بنابراین در ادامه به مؤلفه‌هایی اشاره می‌شود که در طراحی مساکن روستایی می‌توانند مؤثر واقع شده و تأثیرات بسزایی در رضایت ساکنین داشته باشد. این وجوه به‌صورت غیرمستقیم بر مؤلفه طراحی خارج (محیطی) و داخل (محاطی) مسکن روستایی تأثیر می‌گذارند. وجه طراحی وجه پیدای مسکن بوده و علاوه بر اینکه تجلی عینی سایر وجوه در طراحی مسکن می‌باشد، به تأثیر مستقیم کالبد و ویژگی‌های کالبدی بر مسکن نیز اشاره می‌کند. می‌توان گفت تأمین مسکن مناسب روستایی بعد از زلزله با هدف کیفیت مطلوب‌تر به مؤلفه‌هایی از قبیل عوامل کالبدی- عملکردی، فرهنگی- اجتماعی، فنی- زیست‌محیطی، اقتصادی و ادراکی- بصری بستگی دارد.

عوامل کالبدی و عملکردی: با توجه به اینکه مردم روستایی با اقتصاد مبتنی بر کشاورزی و دامپروری، اغلب مشاغل فصلی و موقتی دارند، از این رو طبیعی است که فضاهای مسکونی نواحی روستایی، علاوه بر انعطاف‌پذیری زیاد، دارای عملکردهای مختلفی چون اقامتی، اجتماعی، تولیدی، اقتصادی و تربیتی باشند. شغل ساکنین روستایی دارای ارتباط مستقیم با مساحت، تعداد طبقات، مصالح و مبلمان فضاهای مسکونی است و یکی از عوامل تأثیرگذار در چیدمان فضایی خانه‌های

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

روستایی می‌باشد. گونه شناسی مسکن روستایی مبتنی بر معیشت کشاورزی با معیشت دامداری متفاوت است. این ویژگی‌ها را می‌توان هم در تفاوت مساحت فضاها و هم در تفاوت حوزه‌بندی فضاها و سلسله مراتب دسترسی به آن‌ها مشاهده کرد. بنابراین نمی‌توان انتظار داشت که واحدهای مسکونی افراد ساکن در مناطق روستایی همان ویژگی‌های واحدهای مسکونی افراد ساکن در مناطق شهری را داشته باشند. خانه روستایی مشتمل بر حوزه حیاط، حوزه فضای زیستی و حوزه فضای معیشتی است. متناسب با هر کدام و اقلیم و فرهنگ و مذهب هر روستا نوع خانه و روابط موجود در خانه متفاوت خواهد بود. در جدول شماره 1 هر یک از عرصه‌های خانه‌های روستایی به اختصار توضیح داده شده است.

حوزه فضای باز	حیاط		شامل قسمت‌هایی برای فعالیت‌های روزمره، آغل روباز، ظرف تغذیه دام، تنور، ماشین کشاورزی، قفسه‌بندی، سکو، پلکان، نقش ارتباطی بین فضاهای مختلف مسکونی، دامی و خدماتی، تأمین نور فضاهای واحد مسکونی
حوزه زیستی	اتاق	نشیمن و خواب	دارای عملکردهای نظیر استراحت، تماشای تلویزیون، صرف غذا و خوابیدن، شامل تاقچه، گنجه برای قرار دادن وسایل، تورفتگی در دیوار، پستویی در انتهای اتاق
		اتاق مهمان	معمولاً جهت پذیرایی از مهمان‌ها، اتاقی کشیده‌تر و وسیع‌تر، دارای گچکاری و تزیینات
	آشپزخانه		پیش از آن که به‌عنوان فضایی مستقل طرح شود، به عملکردهایش درخانه تجزیه می‌شود.
	ایوان		فضایی واسط که یا اتاق‌ها به‌طور مستقیم به آن دسترسی دارند و یا به‌واسطه دهلیز با آن مرتبط می‌شوند
	دهلیز		فضای واسط، گاهی استفاده به‌عنوان فضای پخت و پز و دیگر عملکردهای آشپزخانه و به‌عنوان نشیمن
	حمام		قرارگیری در داخل فضای مسکونی با توجه به سرمای شدید منطقه، دارای فضایی به‌عنوان رختکن
	هال		با کاربری مشابه دهلیز، دارای تناسبات و ابعاد آن متفاوت
حوزه معیشتی	کشاورزی		شامل محل سربسته نگهداری ماشین آلات، انبار نگهداری وسایل و محصولات کشاورزی
	دامی		شامل طویله وآغل، واقع در محل‌های آفتاب‌گیر، فضای نگهداری دام انباری جهت نگهداری علوفه دام
	صنایع دستی		شامل گلیم، جاجیم و گاه قالی و قالیچه، جهت نورگیری مناسب نسبت به دار قالی، جهت شرق است.

ج 1. حوزه‌های خانه‌های روستایی. مأخذ: نگارندگان براساس پژوهشی از تسنیمی و دیگران (1389).

در نمودار شماره 1 شاخص‌هایی از عوامل کالبدی-عملکردی که در رضایتمندی از مسکن روستایی بعد از زلزله مؤثر می‌باشد در قالب دو عنوان محاطی (داخل خانه) و محیطی (بیرون خانه) جمع‌بندی گردیده است:

عوامل اجتماعی-فرهنگی: براساس ویژگی‌های اجتماعی-فرهنگی ساکنین بر کالبد بنا در معماری روستایی، بیش از معماری شهرها، مشهود است. استقلال نسبی اجتماعی روستاییان که همچنان در بسیاری از آنان وجود دارد، از دلایل تأثیرگذاری بیشتر ویژگی‌های اجتماعی-فرهنگی روستاها نسبت به شهرها است (گرکانی، 1394: 109). شرایط سخت زندگی در روستاها و آسیب‌پذیری‌های اجتماعی است که موجب مهاجرت توده‌وار روستاییان به سوی شهرها می‌شود. بنابراین توزیع عادلانه امکانات و خدمات رفاهی از عوامل اجتماعی، می‌تواند زیربنایی از توسعه روستایی باشد (زندیه و حصاری، 1391: 69). عامل فرهنگ بر درون‌گرایی و برونگرایی، سلسله مراتب حرکتی، دسترسی و نما تأثیر می‌گذارد. زندگی جمعی در یک خانواده و نحوه ایجاد واحد همسایگی و همجواری از تأثیرات مشخص عامل روابط اجتماعی بر شکل‌گیری مسکن روستایی است (شفایی و مدنی، 1390: 20). شاخص‌های موثر در طراحی و برنامه‌ریزی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

مسکن روستایی از مؤلفه های اجتماعی-فرهنگی در نمودار شماره 2 جمع‌بندی گردیده است.

ن 1. عوامل کالبدی-عملکردی مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش‌هایی از (تسنیمی و دیگران، 1388)؛ (عظیمی و فاروقی، 1394)؛ (سرتیپی‌پور، 1384)؛ (ویسی، 1387)؛ (شفایی و مدنی، 1390)؛ (رضوانی و دیگران، 1387)؛ (فراهانی و حاجی‌پور، 1391)؛(گلپایگانی و دیگران، 1392)؛(یگانه و دیگران، 1392)؛ (زندیه و حصاری، 1391)؛ (جمشیدی و دیگران، 1392)؛ (گرکانی، 1392).

عوامل فنی و زیست محیطی: یکی از مشکلات کالبدی روستاها ضعف بناهای مسکونی در برابر بلایای طبیعی است. شواهد بسیاری دردست است که با وقوع سوانح در روستاها، اغلب خانه‌های روستایی تخریب شده است و بسیاری از منابع ملی و سرمایه‌های انسانی کشور از بین رفته است (گرکانی، 1394: 109). مقاوم‌سازی مسکن روستایی الزاماتی را برای استفاده از مصالح ساختمانی خاص، نیروهای ماهر انسانی و تکنولوژی ساخت ایجاب می‌کند که هر یک می‌تواند در نظام عملکردی، سیمای کالبدی خانه‌های روستایی مؤثر باشد. اینکه روستاییان ساختمان‌های جدید، محکم و ضد زلزله را ترک کرده و مجدداً با مصالح بومی برای خود خانه‌ای ساخته‌اند که در همه ابعاد پاسخگوی نیازهای آن‌ها بوده است به آن معنی است که یا اطلاعات جامعی از زندگی روستایی موجود نبوده است و یا به‌دلیل انبوه اطلاعات، این داده‌ها بدون تجزیه و تحلیل در مطالعه و طراحی مسکن

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

روستایی به‌کار رفته‌اند (شفایی و مدنی، 1390: 19). الگوهای خانه‌های قدیمی و استفاده از مصالح بومی می‌توانند تا حدودی در طراحی مساکن جدید مفید باشند ولی این نکته نباید فراموش شود که نگاه روستاییان به زندگی شهری و شیوه زندگی آنان نیز تغییر یافته و درصدد ساخت خانه‌هایی هستند که علاوه بر رفع نیازهای گذشته، پاسخگوی نیازهای جدید آنان بوده و در برابر سوانح طبیعی نیز مستحکم باشند. شاخص‌های متعددی از عوامل فنی-زیست محیطی در پژوهش‌های مختلف وجود دارند که بر رضایتمندی از مسکن روستایی مؤثرند، نمودار شماره 3 به ارائه این شاخص‌ها پرداخته است.

ن 2. عوامل اجتماعی-فرهنگی موثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش‌هایی از (علی‌زاده و علی‌زاده، 1392)؛ (فراهانی و حاجی‌پور، 1391)؛ (عظیمی و فاروقی، 1394)؛ (سرتیپی‌پور و دیگران 1394)؛ (شفایی و مدنی، 1390)؛ (گلپایگانی و دیگران، 1392)؛ (گرکانی، 1392).

ن 3. عوامل اجتماعی-فرهنگی موثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش‌هایی از (علی‌زاده و علی‌زاده، 1392)؛ (فراهانی و حاجی‌پور، 1391)؛ (عظیمی و فاروقی، 1394)؛ (سرتیپی‌پور و دیگران 1394)؛ (شفایی و مدنی، 1390)؛ (گلپایگانی و دیگران، 1392)؛ (گرکانی، 1392).

عوامل اقتصادی: برخلاف واحدهای مسکونی در مناطق شهری، برنامه‌ریزی برای ساختمان‌ها در مناطق روستایی، تحت تأثیر فعالیت‌های اقتصادی ساکنان است. به‌طوری‌که می‌توان گفت: «هر خانه روستایی اولاً یک واحد خودکفا است و ثانیاً ارتباط مستقیم و تنگاتنگ با نوع معیشت دارد.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

لـذا بـرای امـور مربـوط بـه تولیـد، توزیـع و مصـرف، فضـاهای متعـددی را طلـب مـی‌کنـد. بـه ایـن ترتیـب، عوامـل اقتصـادی نـه تنهـا بـر کیفیـت و نوع فضاهای مورد نیاز را نیـز تعیـین مـی‌کننـد (زرگـر، 1387: 104). مـی‌تـوان گفـت گونـه‌شناسـی مسـکن روسـتایی مبتنـی بـر معیشـت کشـاورزی با گونه‌شناسی مسـکن روسـتایی بـا معیشـت دامـداری متفاوت است (Hashem-Nejad & Molanaei, 2009: 22). بـرای نمونـه اگـر در روسـتایی، بخـش دامـداری از سـایر بخـش‌هـا رونـق بیشـتری داشـته باشـد در کنـار فضـاهای مـورد نیـاز زنـدگی انسـان، فضـاهایی ماننـد طویلـه، کاهـدان و غیـره ضـروری اسـت. چنانچـه روسـتایی عمـده درآمـدش کشـاورزی باشـد، فضـایی بـرای نگهـداری ماشـین آلات کشـاورزی، انبـار غـلات و غیـره نیـاز دارد (کاوسـی، 1389). همچنـین عوامـل اقتصـادی بـر کیفیـت سـاخت و مصـالح بـه‌کـار گرفتـه شـده نیـز بـراسـاس مـی‌گـذارد. (زرگـر، 1387: 104). ضـعف مـالی خـانواده‌هـا در فراینـد بازسـازی پـس از سـانحه، آن‌هـا را بـه سـمت سیسـتم بانکـداری و وام‌هـای بـانکی مـی‌کشـاند (گرکـانی، 1394). از ایـن رو اسـت کـه اهمیـت وام‌هـایی کـه بـه سـاکنین جهـت بازسـازی مسـکن روسـتایی داده مـی‌شـود در رضایتمندی روستاییان از مسکن روستایی به‌صورت مؤثر آشکار می‌گردد.

همانطور که گفته شـد شـاخص‌هـای اقتصـادی مـؤثر در رضایتمندی مسکن روستایی متفاوتنـد و جنبـه‌هـای زیـادی را در بـر مـی‌گیرنـد. در نمـودار شـماره 4 سـعی شـده اسـت بـا مطالعـات مختلـف، ایـن عوامـل جمع‌بندی گردد.

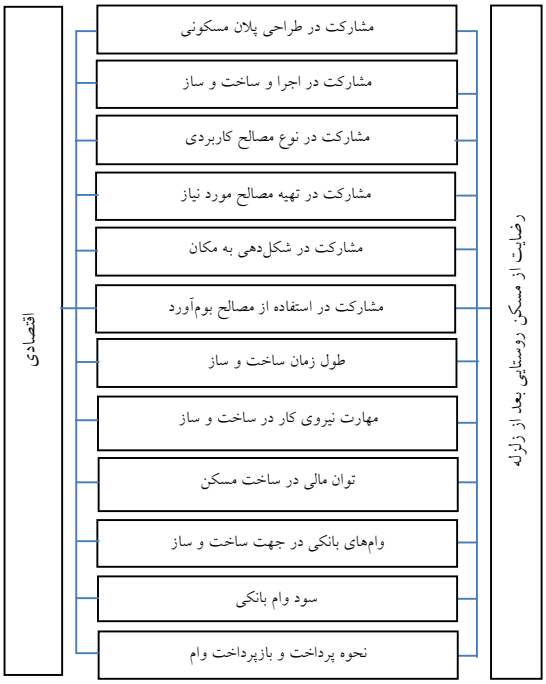

ن 4. عوامل اقتصادی مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پـژوهش‌هـایی از (زرگـر، 1387)؛ (عظیمی و فاروقی، 1394)؛ (سرتیپی‌پـور و دیگـران، 1394)؛ (ویسی، 1387)؛ (محمدی‌یگانـه و دیگـران، 1392)؛ (زندیه و حصاری، 1391)؛ (فراهانی و حاجی‌پور، 1391).

عوامل بصـری و ادراکـی: طراحـی همگـن مسـکن روستایی با محیط، چاره‌ای جز تبعیت از چارچوب‌هـا و شـرایط توسـعه پایـدار نـدارد و بـه همـان انـدازه کـه برنامه‌ریزی روستایی مجبور به تبعیت از شرایط زیسـت محیطـی بـرای توسـعه پایـدار روسـتا اسـت، طراحـی روستایی نیز مجبور به انطباق با اصول و شرایط زیسـت بـوم اسـت (یـدقار و پورروحـانی، 1391: 56). ساختمان‌های روستایی تأثیر قابل توجهی در منظر داشته و نقطه عطفی در چشم انداز روستا بـه‌شـمار مـی‌رونـد. بنابراین لازم است بگونه‌ای مسـتقر شـوند کـه بـا منظـر اطراف خود هماهنگ باشند. ظرفیت منظـر روسـتایی از

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

نظر توانایی جذب ساختمان‌ها، متفاوت است. اما معمولاً قدرت بصری نواحی شیبدار از اراضی مسطح بیشتر است. در نواحی مسطح، ساختمان‌ها از نظر بصری بر منظر غلبه دارند و به سختی قابل پنهان شدن هستند. اما در نواحی تپه‌ای، عوارض طبیعی زمین می‌توانند ساختمان‌ها را مخفی کنند. توپوگرافی مواج نواحی روستایی به‌همراه کاربرد چند قاعده در مورد نحوه استقرار بنا در سایت، شرایط مناسبی برای به حداقل رساندن تأثیر بصری ساختمان‌های جدید فراهم می‌کند. ساختمان‌های جدیدی که در نحوه استقرار آن‌ها از دانش سنتی استفاده نشده است، به‌صورت نامطلوبی در نواحی تپه‌ای ظاهر شده و بر منظر طبیعی غالب هستند (تسنیمی و دیگران، 1389: 41). حفظ بصیرت دیداری روستاییان به‌صورت آنچه در گذشته وجود داشته و با رخ دادن زلزله از بین رفته است، از مهم‌ترین عوامل جلب رضایت ساکنان از محیط مسکونی می‌باشد. با توجه به مطالعات مختلف صورت گرفته در این زمینه می‌توان جهت رسیدن به محیط بصری زیبا و هر آنچه توسط روستاییان از محیط اطراف ادراک می‌شود، به موارد گفته شده در نمودار شماره 5 اشاره کرد. با استفاده از این قواعد ساده می‌توان از ایجاد تأثیرات نامطلوبی در منظر طبیعی اجتناب کرد.

پیشینه تحقیق: در زلزله سال 1385 روستای باباپشمان به‌طور کامل تخریب شد. بازسازی صورت گرفته، نمونه‌ای از جابه‌جایی روستایی است که تمامی جابه جاشوندگان اسکان یافته و رضایت نسبی ایشان حاصل گردیده است. در سیل و طوفان سال 1386 استان سیستان و بلوچستان، 31964 واحد مسکونی خسارت دیدند. طبق پژوهش صورت گرفته در مورد بازسازی آن، اکثر روستاییان از متراژ واحدها و نوع معماری رضایت نداشتند. پژوهش دیگر صورت گرفته در زلزله رخ داده در 7 کیلومتری اردکان، مرکز شهرستان سپید نیز نشان‌دهنده مشارکت و رضایتمندی بالای روستاییان در حین بازسازی و پس از آن بوده است (گرکانی، 1392: 347-326). همچنین طبق پژوهشی که عظیمی و فاروقی(1393) در مورد رضایتمندی روستاییان از کیفیت ساخت و سازهای جدید مسکونی در ده روستای شهرستان شفت از استان گیلان انجام دادند، نتایج زیر حاصل گردید: ساکنین روستا از مؤلفه‌های مقاومت مسکن جدید در برابر حوادث طبیعی و کیفیت مصالح داخلی به‌کار رفته در مسکن جدید کاملاً رضایت داشتند، از مؤلفه‌های امن بودن مسکن جدید در برابر شرایط اقلیمی، ظاهر و نمای بیرونی مسکن جدید، مقدار هزینه‌های نگهداری مسکن جدید، احساس راحتی در مسکن جدید و مقدار مصرف انرژی در مسکن جدید رضایت متوسطی داشتند. پژوهش رکن‌الدین افتخاری و دیگران (1391) نیز در راستای بررسی انطباق ساخت و سازهای جدید با معماری بومی و بررسی میزان رضایتمندی مردم از معماری جدید نشان می‌دهد مردم در ساخت و سازهای جدید، از مؤلفه‌های کالبدی، استحکام، بهداشت رضایتمندی دارند اما از مؤلفه‌های فرهنگی، اقتصادی و کارکردی رضایتی ندارند.

مواد و روش

روستای سرند یکی از 28 آبادی دهستان مواضع خان شمالی شهرستان هریس در استان آذربایجان شرقی می‌باشد (تصویر شماره 1). بر مبنای سرشماری خانه بهداشت سال 1389 تعداد خانوار در این روستا 119 و جمعیت آن 437 نفر می‌باشد. 83/33 درصد از اهالی در بخش کشاورزی مشغولند که این بخش شامل سه بخش زراعت و دامداری و کارگری می‌باشد و منبع درآمد اصلی روستاییان می‌باشد. 10٪ مشغول قالیبافی و 6.67٪ مشغول کار خدمات می‌باشند. بافت مسکونی روستا با توجه به

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

آب و هوای سرد و کوهستانی آن به‌صورت فشرده بوده و شیب عمومی روستا به تبعیت از شرایط توپوگرافی منطقه از شمال به سمت جنوب می‌باشد (تصویر شماره 2).

ن 5. عوامل ادراکی-بصری مؤثر در رضایتمندی از مسکن روستایی، مأخذ: برداشت نگارندگان براساس پژوهش‌هایی از (یدقار و پورروحانی، 1391)؛ (علی‌زاده و علی‌زاده، 1392)؛ (رضوانی و دیگران، 1387)؛ (ویسی، 1387)؛ (تسنیمی و دیگران، 1388)؛ (سرتیپی‌پور و دیگران، 1394).

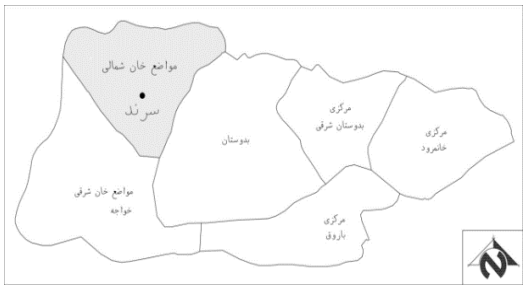

ت 1. موقعیت روستای سرند در شهرستان هریس.

ت 2. نقشه روستای سرند-هریس.

مقاله حاضر از نوع تحلیلی بوده و با روش پیمایشی به جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از طریق مطالعات میدانی صورت گرفته است. در فرایند مطالعات میدانی از مشاهده، پرسشنامه و مصاحبه و برداشت‌های میدانی بهره گرفته شده است. برای مشخص نمودن تعداد حجم نمونه جهت انجام مصاحبه، از فرمول کوکران استفاده شده است. با توجه به اینکه تعداد خانوار روستای سرند حدوداً 119 خانوار می‌باشد، آنگاه طبق فرمول، حجم نمونه 54 نفر خواهد بود. در این بررسی تمرکز اصلی بر ارائه مؤلفه‌های کیفی مورد نیاز برای طراحی مطلوب فضاها می‌باشد. بدین منظور ابتدا در یک مقایسه تطبیقی بین معیارهای مستخرج از مبانی نظری تحقیق با ویژگی فضاهای موجود از طریق بررسی پلان واحدهای مسکونی روستا، معیارهایی انتخاب می‌شوند که از یک سو از ماهیت نزدیک‌تری به فضاهای سکونتی برخوردار باشند و از سوی دیگر از جامعیت و قابلیت انطباق‌پذیری بیشتری با مکان مورد مطالعه برخوردار باشند و همچنین دارای بیشترین فراوانی در بین مفاهیم به‌کار رفته باشد. در گام بعدی معیارهای مورد ارزیابی در جداولی جداگانه با به‌کارگیری طیف لیکرت ارزیابی شدند. مجموع کمترین درجات معیار هر جدول مربوط به زمانی است که به همه گویه‌ها ضریب 1 و بیشترین آن مربوط به حالتی که است که به همه گویه‌ها ضریب

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

5 داده شده است. به‌عبارتی امتیاز هر جدول در بازه‌ای از (تعداد گویه‌ها*1) و (تعداد گویه‌ها*5) می‌باشد. بنابراین با تقسیم عدد حاصله از کسر این بازه به سه؛ کیفیت خوب، متوسط و ضعیف خواهیم رسید. امتیاز کلی جدول هم به این صورت محاسبه می‌شود: جمع نمره تعداد گزینه‌های امتیاز گرفته تقسیم بر وزن کلی گویه‌ها (سلیمی و دیگران، 1387: 60-55).

جهت جمع‌آوری داده‌های تحقیق، پس از هماهنگی‌های مربوط به اجرای این پژوهش در روستای مورد مطالعه و توجیه روستاییان، با درخواست از افراد بزرگسال به تکمیل پرسشنامه‌های مربوط به تحقیق، مصاحبه‌ها و مشاهده اقدام نموده شد. مراحل تحقیق در تابستان 1394 یعنی 3 سال پس از وقوع حادثه انجام شده است.

روایی و پایایی

در بررسی روایی محتوایی تحقیق به شکل کمی، از دو ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI)، استفاده گردید. در این راستا پرسشنامه در مرحله اول به 20 نفر از اساتید متخصص و مشرف به موضوع مورد نظر ارائه گردید تا نظرات خود را در مورد آن ثبت کنند تا CVR برای تک تک سؤالات مورد بررسی قرار گیرد. بدین ترتیب سؤالاتی که مقدار CVR آن‌ها بزرگتر از 0.42 بود نگه داشته شده و اگر زیر 0.42 بود، بازبینی و اصلاح شده و بعد از بازنگری دوباره توسط متخصصان بررسی شوند تا مقدار آن به حد نصاب مورد نظر برسد (حاجی‌زاده و اصغری، 1390). با همین روش برای تک تک آیتم‌ها و سؤالات پرسشنامه، این مقدار محاسبه گردید. در ادامه CVI برای تک تک سؤالات بررسی گردید. هر سؤال از پرسشنامه با گزینه‌های "غیر مرتبط، نیاز به بازبینی جدی، مرتبط اما نیاز به بازبینی و کاملاً مرتبط" توسط متخصصان، پاسخگویی و ارزیابی شد. از تجمیع امتیازات موافق برای هرآیتم که امتیاز "مرتبط اما نیاز به بازبینی" و "کاملاً مرتبط" را کسب کرده‌اند تقسیم بر 20 (تعداد کل متخصصان) CVI برای هر سؤال محاسبه گردید. در صورتی‌که نمره بدست آمده بالاتر از 0.79 بود روایی محتوایی مقیاس مورد تأیید قرار گرفت، در غیر این صورت سؤالات بازنگری گشته و دوباره بررسی شدند و یا کلاً حذف گشتند. بدین ترتیب اعتبار محتوایی پرسشنامه تأیید گردید.

همچنین در ارائه پرسشنامه‌ها به افراد خبره، از ایشان خواسته شد کلیه نظرات خود را راجع به هر سؤال ارائه دهند و برای هر نظر توضیحات روشن کننده، نقاط ضعف و قوت را از نظر خودشان بنویسند. به این ترتیب هر یک از متخصصین هر نوع ایده و نظر خود را آزادانه مطرح نمودند و فهرست موضوعات مورد نظر خود را به‌طور مختصر و بدون نام برگرداندند. در مرحله نهایی تمامی اظهار نظرها و تجدید نظرهای مرتبط تا حد امکان جمع‌بندی و در پرسشنامه تکمیلی اعمال گردید.

در تحقیق حاضر جهت بررسی پایایی هر یک از پرسشنامه‌ها، مطالعه مقدماتی انجام گرفت. بدین ترتیب که در مرحله مطالعه مقدماتی پرسشنامه‌ها بین 15 نفر به‌طور تصادفی توزیع گردید و سپس جهت بررسی اعتبار و پایایی ابزار، آزمون آلفای کرونباخ انجام گرفت. سؤالات و گویه‌هایی که آلفای پایینی داشتند حذف شدند و پرسشنامه‌های نهایی جهت سنجش متغیرهای مورد نظر تدوین گردیدند. نهایتاً در تحلیل هم‌خوانی درونی، آلفای کرونباخ کل پرسشنامه، 0/90 به‌دست آمد. همچنین تمامی حوزه‌های پرسشنامه از ضرایب استاندارد پایایی بین 0/70 تا 0/90 برخوردار بودند.

یافته‌های تحقیق: به‌طور کلی یافته‌های تحقیق در پنج معیار کالبدی و عملکردی، فرهنگی-اجتماعی، فنی-زیست محیطی، اقتصادی و ادراکی-بصری به شرح زیر می‌باشد:

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

ارزیابی معیارهای کالبدی و عملکردی داخل بنا (عوامل محاطی): با توجه به دامنه نوسان، امتیاز ناشی از معیارهای کالبدی و عملکردی داخل بنا بین (60-12) در سه طبقه ضعیف (27-12)، متوسط (44-28)، خوب (60-45) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 20 می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت روستاییان نسبت به مؤلفه کالبدی و عملکردی محاطی (داخل بنا) رضایت کمی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین‌تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند. تنها عامل "نوع آشپزخانه (باز)" از نقاط قوت این عرصه می‌باشد که بیشترین رضایتمندی را به خود جلب کرده است (جدول شماره 2).

ارزیابی معیارهای کالبدی و عملکردی خارج بنا (عوامل محیطی): با توجه به دامنه نوسان، امتیاز ناشی از معیارهای کالبدی عوامل محیطی بین 55-11 در سه طبقه ضعیف (25-11)، متوسط (40-26)، خوب (55-41) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 23 می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت به‌طور کلی روستاییان نسبت به عوامل محیطی مؤلفه کالبدی و عملکردی رضایت کمی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین‌تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن از بعد کالبدی و عملکردی خارج بنا در این روستا محسوب می‌شوند (جدول شماره 3).

ردیف		عوامل محاطی (داخل بنا)											
معیارهای کالبدی و عملکردی		زیربنای واحد مسکونی	تعداد اتاق‌ها	وسعت اتاق‌ها	محل قرارگیری حمام	محل قرارگیری دستشویی	نحوه دسترسی به آشپزخانه	وسعت و بزرگی آشپزخانه	نوع آشپزخانه (باز)	کابینکاری آشپزخانه و دستشویی	جدا کردن مناسب اتاق مهمان از سایر فضاها	وجود انبار در خانه یا تورفتگی در دیوارها به منظور ایجاد تاقچه و مبلمان اتاق‌ها	در نظر گرفتن فضاهایی- برای عملکردهای مختلف نظیر قالی‌بافی، صنایع دستی و ...
امتیاز	5												
	4								*				
	3				*	*	*	*		*			
	2	*	*	*							*	*	
	1												*
کل -کسب شده		(20-60)											
ارزیابی کلی		ضعیف											

ج 2. ارزیابی معیار کالبدی و عملکردی داخل بنا (عوامل محاطی).

ردیف		عوامل محیطی (خارج بنا)											
معیارهای کالبدی و عملکردی		امکان گسترش فضا (اضافه کردن اتاق)	در نظر گرفتن فضاهای معیشتی	در نظر گرفتن فرم های بدون پیچیدگی	وسعت و بزرگی حیاط	داشتن شیب مناسب محوطه	فضایی جانبی برای طویله	در نظر گرفتن پیش بینی فضایی برای ذخیره و نگهداری محصولات کشاورزی	کالشکاری محوطه	وجود بافچه در حیاط	آفتاب گیر بودن طویله گاو	وجود ایوان در حیاط
امتیاز	5											
	4											
	3			*		*						
	2	*	*		*		*	*	*	*	*	
	1											*
کل -کسب شده		(23-55)										
ارزیابی کلی		ضعیف										

ج 3. ارزیابی معیار کالبدی و عملکردی خارج از بنا (عوامل محیطی).

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

ارزیابی معیارهای اجتماعی-فرهنگی: با توجه به دامنه نوسان، امتیاز ناشی از معیارهای اجتماعی-فرهنگی بین 50-10، در سه طبقه ضعیف (23-10)، متوسط (37-24)، خوب (50-38) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 31 می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت به‌طور کلی روستاییان نسبت به مؤلفه اجتماعی- فرهنگی مسکن دائم بعد از زلزله رضایت متوسطی داشتند. نظم و بی‌آشفتگی در محیط خانه تنها نقطه ضعف آن محسوب می‌شوند. در همین عرصه نیز مواردی که امتیازشان از سه بالاتر می‌باشد، از نقاط قوت طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند که بیشترین رضایتمندی را کسب کرده است (جدول شماره 4).

ارزیابی معیارهای فنی و زیست محیطی: معیارهای فنی و زیست محیطی با دامنه نوسان 60-12 در سه طبقه ضعیف (27-12)، متوسط (45-28)، خوب (60-46) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 35 می‌باشد، می‌توان گفت به‌طور کلی روستاییان نسبت به مؤلفه معیارهای فنی و زیست محیطی مسکن دائم بعد از زلزله رضایت متوسطی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین‌تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند. همچنین مواردی که امتیازشان از سه بالاتر می‌باشد، از نقاط قوت طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند که بیشترین رضایتمندی را به خود جلب کرده است (جدول شماره5).

معیارهای اجتماعی- فرهنگی		وسعت خانه متناسب با موقعیت اجتماعی	محفوظ ماندن محل زندگی از دید بیگانگان	احساس تعلق خاطر به محل سکونت	سرزندگی و حیات محیط سکونت	احساس امنیت نسبت به خطرات طبیعی	امنیت در برابر سرقت	امنیت در برابر حشرات موذی	ایجاد دیوار محوطه در اطراف حیاط	نظم و بی آشفتگی در محیط خانه	احساس خلوت در محیط خانه
امتیاز	5										
	4					*			*		
	3	*	*	*	*			*			*
	2									*	
	1										
کل -کسب شده		(50-31)									
ارزیابی کلی		متوسط									

ج 4. ارزیابی معیار اجتماعی و فرهنگی.

معیارهای فنی و زیست محیطی		بهره گیری حداکثری از نور جنوب در فضای انسانی	توجه به اصول تأمین نور در پذیرایی و نشیمن و آشپزخانه	امکان تهویه هوا در اتاق‌ها بر اساس جریان طبیعی هوا	جهت گیری مناسب بنا در مقابل باد مزاحم	امکان نصب دودکش بخاری و هواکش تنور و اجاق گاز	استفاده از ایزوگام در سقف	استفاده از دهلیز برای رسیدن به فضاهای اصلی	نزدیکی آشپزخانه، حمام و توالت به یکدیگر	نوع مصالح بکار رفته در واحد مسکونی از جهت مناسب بودن برای رطوبت و سرما	پیش بینی محلی برای دفع فضولات حیوانی	محل دفع زباله	نحوه دفع فاضلاب
امتیاز	5					*							
	4	*	*				*						*
	3				*				*	*			*
	2			*								*	
	1							*			*		
کل -کسب‌شده		(60-35)											
ارزیابی کلی		متوسط											

ج 5. ارزیابی معیار فنی و زیست محیطی.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

ارزیابی معیارهای اقتصادی: امتیاز ناشی از معیارهای اقتصادی بین 60-12 در سه طبقه ضعیف (28-12)، متوسط (44-29)، خوب (60-45) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 26 می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت روستاییان نسبت به مؤلفه اقتصادی مسکن دائم بعد از زلزله رضایت کمی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین‌تر می‌باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن در این روستا محسوب می‌شوند. در این عرصه نقطه قوتی از دید روستاییان وجود ندارد (جدول شماره 6).

ارزیابی معیارهای ادراکی-بصری: امتیاز ناشی از معیارهای ادراکی-بصری بین 65-13 در سه طبقه ضعیف (29-13)، متوسط (46-30)، خوب (65-47) رتبه‌بندی گردید. امتیاز کسب شده از کل این جدول 25 می‌باشد، می‌توان گفت روستاییان نسبت به عوامل مؤلفه‌های ادراکی-بصری رضایت کمی دارند. در این عرصه مواردی که امتیازشان از سه پایین‌تر می باشد، از نقاط ضعف طراحی مسکن محسوب می‌شوند. "قرار خانه‌ها در نواحی با شیب ملایم" و "پرهیز از احساس خفگی و تنگی در کوچه‌ها" نیز از نقاط قوت این عرصه می‌باشد که بیشترین رضایتمندی را به خود جلب کرده است (جدول شماره 7).

معیارهای اقتصادی		توان مالی در ساخت مسکن	وام‌های بانکی در جهت ساخت و ساز	سود وام بانکی که جهت ساخت خانه به افراد تعلق گرفته است.	نحوه پرداخت و بازپرداخت وام	طول زمان ساخت و ساز	مهارت نیروی کار در ساخت و ساز	مشارکت در طراحی پلان مسکونی	مشارکت در اجرا و ساخت و ساز	مشارکت در نوع مصالح کاربردی	مشارکت در تهیه مصالح مورد نیاز	مشارکت در شکل دهی به مکان	مشارکت در استفاده از مصالح بوم آورد
امتیازها	5												
	4												
	3		*		*		*					*	*
	2	*		*					*		*		
	1					*		*		*			
کل -کسب شده		(26-60)											
ارزیابی کلی		ضعیف											

ج 6. ارزیابی معیار اقتصادی.

معیارهای ادراکی - بصری		دید خانه‌ها به سمت چشم انداز طبیعی	استقرار خانه‌ها در نواحی با شیب ملایم	استحفاظ اطراف خانه‌ها با گیاهان طبیعی	علم محصوریت بیش از حد خانه‌ها	وجود درختان کافی در فضا	پرهیز از احساس خفگی و تنگی در کوچه‌ها	هماهنگی با وجود تنوع در سبک‌های ساخت	هماهنگی در رنگ‌های بکار رفته	هماهنگی در ابعاد و پرهیز از ریزدانگی	هماهنگی در جزییات و فرم‌های محیط روستا	پرهیز از شباهت بیش از حد ساختمان‌ها به هم	فضای باز سبز برای سرگرمی	فضای باز سبز برای تعاملات اجتماعی بانوان
امتیازها	5													
	4		*				*							
	3				*							*		
	2								*		*			
	1	*		*		*		*		*			*	*
کل -کسب شده		(25-65)												
ارزیابی کلی		ضعیف												

ج 7. ارزیابی معیار ادراکی-بصری.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

نتیجه

این پژوهش درصدد ارزیابی رابطه بین حس رضایت و فضای سکونتی بعد از زلزله در روستای سرند می‌باشد. پیرو بررسی های انجام گرفته، عوامل مؤثر بر رضایت مسکن روستایی در پنج شاخه، عوامل کالبدی-عملکردی، فرهنگی-اجتماعی، فنی- زیست محیطی، اقتصادی و ادراکی-بصری مورد بررسی قرار گرفت. به نظر می رسد هر قدر میزان احساس رضایت نسبت به یک محیط بیشتر شود، افراد احساس تعلق خاطر بیشتری نسبت به آن محیط نموده و از بودن در آن محیط احساس آرامش بیشتری می کنند و نهایتاً روابط در محیط گرم‌تر و تأثیر محیط بر افراد بیشتر خواهد بود. بدین منظور ابتدا در یک مقایسه تطبیقی بین معیارهای مستخرج و ویژگی این فضاها، با بررسی تئوری‌های مربوطه، معیارهایی برای مساکن مورد مطالعه انتخاب و ارزیابی شدند. در بحث ارزیابی میزان رضایت‌مندی از مسکن روستای سرند باید گفت مؤلفه‌های محاطی عوامل کالبدی-عملکردی با کسب 20 امتیاز از 60 و عوامل محیطی با 23 امتیاز از 55،معیار اقتصادی با 26 امتیاز از 60 و ادراکی-بصری با 25 امتیاز از 65 در طبقه ضعیف قرار دارند. معیار اجتماعی-فرهنگی با 31 امتیاز از50، معیار فنی و زیست محیطی با 35 امتیاز از60 در طبقه متوسط قرار دارند (نمودار شماره 6). آنچه که به‌عنوان نتیجه می‌توان بیان نمود این است که مردم از مؤلفه‌های محاطی و محیطی عوامل کالبدی- عملکردی، مؤلفه‌های اقتصادی و ادراکی-بصری نسبت به مؤلفه‌های اجتماعی-فرهنگی و فنی-زیست‌محیطی احساس نارضایتی بیشتری دارند. نکته حایز اهمیت امکان رفع مشکلات از طریق راهکارهایی وجود دارد که در جدول شماره 8 اشاره شده است. این راهکارها از طریق مصاحبه عمیق با ساکنان روستا در خصوص مشکلات موجود آن‌ها استخراج و سپس با تحلیل محتوا براساس شاخص‌های این تحقیق سازماندهی شده‌اند.

می‌توان گفت دستاورد نهایی تحقیق سطوح مختلف رضایت از مسکن و واکاوی ابعاد و شاخصه‌های رضایتمندی از مسکن در مقیاس خرد را تبیین می‌کند.

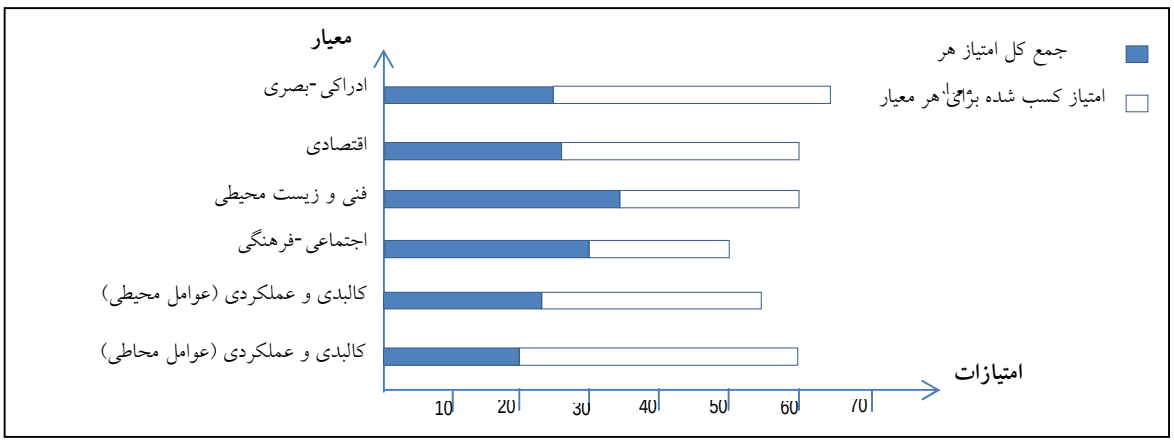

ن 6. امتیازات معیارهای بررسی شده، مأخذ: نگارندگان.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

معیارها		راهکار	معیارها	راهکار
کالبدی و عملکردی	عوامل محاطی	افزایش وسعت و زیربنای واحد مسکونی	اجتماعی - فرهنگی	بالابردن بهداشت محوطه
		افزایش تعداد اتاق‌های فضای سکونت		پیش بینی محلی برای دفع فضولات حیوانی
		افزایش وسعت اتاق‌ها	فنی و زیست محیطی	ایجاد امکان تهویه هوا در اتاق‌ها براساس جریان طبیعی هوا
		جدا کردن مناسب اتاق مهمان از سایر فضاها		استفاده از دهلیز برای رسیدن به فضاهای اصلی به‌منظور کاهش اتلاف انرژی
		ایجاد انبار در خانه یا تورفتگی در دیوارها به‌منظور ایجاد تاقچه و مبلمان وسایل	اقتصادی	کم کردن طول زمان ساخت و ساز
		در نظر گرفتن فضاهایی برای عملکردهای مختلف نظیرقالی‌بافی، صنایع دستی و غیره		مشارکت با روستاییان در طراحی پلان مسکونی
	عوامل محیطی	امکان گسترش (اضافه کردن اتاق) در آینده		مشارکت با روستاییان در اجرا و ساخت و ساز
		در نظر گرفتن فضاهای معیشتی		مشارکت با روستاییان در انتخاب نوع مصالح کاربردی
		در نظر گرفتن حیاط بزرگ کاشیکاری شده		مشارکت با روستاییان در تهیه مصالح مورد نیاز
		در نظر گرفتن فضایی برای طویله و انبار علوفه در قسمت عرصه دام		استفاده از نیروی کار در ساخت و ساز با مهارت بالا
		پیش بینی فضایی برای ذخیره و نگهداری محصولات کشاورزی	ادراکی - بصری	ساخت خانه ها به سمت چشم انداز طبیعی
		وجود باغچه و ایوان در حیاط		ایجاد فضای سبز مطلوب و کافی
		آفتاب‌گیر کردن طویله گاو		ایجاد هماهنگی در تنوع سبک های ساخت، رنگ‌های بکار رفته، ابعاد، جزییات و فرم‌های محیط روستا
				ایجاد فضای باز سبز برای سرگرمی
				ایجاد فضای باز سبز برای تعاملات اجتماعی بانوان

ج 8. راهکارهای افزایش میزان رضایتمندی روستای سرند از مسکن احداثی بعد از زلزله.

فهرست منابع

- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی معاونت عمران روستایی. (1386)، دفتر برنامه‌ریزی و هماهنگی طرح‌ها، راهنمای مطالعات کاربری زمین روستایی. انتشارات: شریف
- تسنیمی، عباسعلی؛ راهب، غزال؛ میرمقتدایی، مهتا. (1389)، الگوی مسکن روستایی در استان اردبیل، مرکز تحقیقات ساختمان و مرکز، تهران.
- جمشیدی، علیرضا؛ جمینی داود؛ صیدایی، اسکندر؛ نجفی، مریم. (1392)، تحلیل شاخص‌های مسکن روستایی استان ایلام و سطح‌بندی با استفاده از تحلیل عاملی و خوشه‌ای، 1392، شماره 143، صص 86-69.
- حاجی‌زاده، ابراهیم و اصغری، محمد. (1390)، روش‌ها و تحلیل‌های آماری با نگاه به روش تحقیق در علوم زیستی و بهداشتی، تهران: جهاد دانشگاهی، چاپ اول.
- حبیب، فرح. (1383)، مروری دوباره بر مسکن، فصلنامه مسکن و انقلاب اسلامی، شماره 106.
- خداداده، یاسمن و ضیایی، مینو. (1387)، بررسی اشکالات چادرهای موجود برای اسکان موقت بازماندگان زلزله در ایران و ارائه طرح پیشنهادی چادر فنری نشریه هنرهای زیبا شماره 33، صص 68- 57.
- رضوانی، محمدرضا؛ کوکبی، لیلا؛ منصوریان، حسین. (1387)، تأثیر اسکان مجدد بر کیفیت زندگی روستاهای آسیب‌زده از سوانح طبیعی (مطالعه موردی: شهر زنجیران و شهرک ایثار-استان فارس)، مسکن و محیط روستا، شماره 144، صص 106-87.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ حاجی‌پور، مجتبی؛ فتاحی، احداله؛ پایدار کل سنگ، ابوذر. (1391)، بررسی میزان انطباق ساخت و سازهای جدید در نواحی روستایی با معماری بومی و میزان رضایتمندی ساکنین روستایی، نمونه موردی: بخش مرکزی شهرستان دلفان، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره 139، 98-85.
- زرگر، اکبر. (1387)، درآمدی برشناخت معماری روستایی ایران، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- زندیه، مهدی؛ حصاری، پدرام. (1391)، تداوم معماری مسکن روستایی با انگیزه توسعه پایدار روستایی، مسکن و محیط روستا، شماره 138، صص 72-63.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]

- سرتیپی‌پور، محسن؛ هاشمیان، عاطفه السادات؛ حسینی، مرضیه. (1394)، تبیین الزامات بازسازی پس از سانحه بر سیاست جابه‌جایی در سکونتگاه‌های روستایی (نمونه موردی: روستای اسطلخ کوه)، مسکن و محیط روستا، شماره 151، صص 18-3.

- سلیمی، مجید، شهباز مرادی، سعید و بامداد صوفی، جهانیار. (1387)، طراحی و ساخت مقیاس مجموعه نمرات لیکرت با رویکرد پژوهشی در مدیریت، مجله دانش مدیریت، دورهٔ 21، شماره 80، 60-41.

- شفایی، مینو؛ مدنی، رامین. (1390)، تبیین روش تحقیق زمینه‌یابی در طراحی الگوی مسکن روستایی، آرمانشهر، شماره 7، صص30-17.

- عظیمی، نورالدین؛ فاروقی، محمدرضا. (1394)، بررسی رضایتمندی روستاییان از کیفیت مساکن جدید روستایی (مطالعه موردی شهرستان شفت)، مسکن و محیط روستا، شماره 151، صص 94-81.

- علی‌زاده توحید؛ علی‌زاده، جابر. (1392)، ارزیابی کیفی محیط زندگی در نواحی روستایی از دیدگاه ساکنین (مطالعه موردی: روستاهای دهستان اصلاندوز واقع در استان اردبیل)، مسکن و محیط روستا، شماره 144، صص 74-59.

- فراهانی، حسین؛ حاجی‌پور، مجتبی. (1391)، ارزیابی فرایند بازسازی سکونتگاه‌های روستای آسیب‌دیده از زلزله سال 1385 در منطقه سیلاخور استان لرستان، پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره 1، صص 117-93.

- کاوسی، الهبخش. (1389)، اقتصاد، فرهنگ و مسکن روستایی. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین المللی سکونتگاه‌های روستایی. مسکن و بافت. تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ایران.

- گرکانی، امیرحسین. (1392)، ملاحظاتی بر طراحی خانه روستایی در بازسازی پس از سانحه، تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.

- گلپایگانی، عبدالعلی؛ خانجائی، نرگس؛ زیدآبادی، اعظم. (1392)، طرح مسکن روستایی و تأثیر آن بر شاخص‌های بهداشتی و ایمنی مسکن، شماره 144، صص 58-49. محمدی یگانه، بهروز؛ چراغی، مهدی؛ عباسی، جواد؛ تاراسی، زهرا. (1392)، نقش اعتبارات بهسازی مسکن بر بهبود کیفی زندگی در نواحی روستایی مطالعه موردی: شهرستان زنجان، دهستان معجزات، مسکن و محیط روستا، شماره 141، صص 108-99.

- ویسی، صلاح الدین. (1387)، جستجوی معیارهایی برای تهیه الگوی مسکن روستایی استان کردستان «میدان مطالعه شهرستان های دیواندره-بیجار»، مسکن و محیط روستا، شماره 124، 39-26.

- یدقار، علی؛ پوررروحانی، ماجده. (1391)، معیارهای ارزیابی کیفیت فضاها و سکونتگاه‌های روستای، مسکن و محیط روستا، شماره 139، صص 66-51.

- Hashem-Nejad H., Molanaei Salah-Al-Din. (2009). Architecture with a View of the Sky: Rural Habitats- Especial Structure in Rural Zagros Architecture (Kurdistan Region), Journal of Fine Arts, 36, 17-2.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-10-13]